

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
**«Особистісно-професійна
підготовка фахівців у контексті
інтеграції України в
європейський освітній простір»
(14 листопада 2025 р.)**

Вінниця – 2025

УДК 371.134:372.4
ББК 74.580
О-75

Рецензенти:

доктор психологічних наук, професор Паламарчук О. М.
доктор педагогічних наук, професор Штифурак В. Є.

Друкується за рішенням Вченої ради

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(протокол №5 від 26 листопада 2025 р.)

Редакційна колегія:

д. п. н., проф. Н. І. Лазаренко; д. п. н., проф., дійсний член НАПН України
Р. С. Гуревич; д. п. н., проф. А. М. Коломієць; к. п. н, доц. Г. Б. Гордійчук;
д. п. н., проф. О. В. Акімова; д. п. н., проф. О. Є. Антонова; д. п. н., проф.
О. В. Волошина; д. п. н., проф. В. М. Галузяк; к. п. н., доц. С. І. Губіна; к. п. н.,
доц. М. О. Давидюк; д. п. н., проф. В. В. Каплінський; д. п. н., доц.
І. І. Коновальчук; д. ф., ст. викл. О. С. Московчук; к. п. н., доц. С. В. Нагорняк,
д. п. н., проф. Н. Р. Опушко; к. п. н., доц. О. Ю. Пінаєва; д. п. н., проф.
О. В. Столяренко; д. п. н., проф. В. А. Фрицюк.

**О-75 Особистісно-професійна підготовка фахівців у
контексті інтеграції України в європейський освітній
простір:** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції (м. Вінниця, 14 листопада 2025 р.). –
Вінниця: «Твори», 2025. – 200 с.

ISBN 978-617-558-033-2

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Особистісно-професійна підготовка фахівців у контексті інтеграції України в європейський освітній простір», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. Тематичні напрями конференції: сучасні підходи до особистісно-професійної підготовки майбутніх фахівців; актуальні проблеми професійної освіти в контексті формування європейського освітнього простору; технології психолого-педагогічного супроводу особистісно-професійного становлення майбутніх фахівців; розвиток особистісного потенціалу студентів в освітньо-культурному просторі ЗВО; формування професійно важливих особистісних якостей майбутніх фахівців; зміст і методичне забезпечення особистісно-професійної підготовки майбутніх фахівців; виробнича практика як чинник особистісно-професійного становлення майбутнього фахівця; інновації у вищій педагогічній освіті, сучасні технології навчання і професійної підготовки педагога; підготовка майбутніх педагогів у зарубіжних країнах; особистісно-професійний розвиток педагога в історичному вимірі.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

ББК 74.580

© Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського, 2025
© Колектив авторів, 2025

ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена Столяренко

*доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки і
освітнього менеджменту Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

Оксана Столяренко

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Вінницького національного технічного університету*

Професійно-особистісний розвиток майбутніх учителів відбувається ще до становлення їх як фахівців в умовах закладу освіти. Зокрема, ще в школі виявляються певні можливості, особистісні риси та якості, формуються здібності, проходить процес самопізнання, саморозвитку, визначення майбутнього професійного шляху. В цій пропедевтичній ланці учні спостерігають зразки професій та діяльності, отримують інформацію про них. Вони уявляють себе в ролі певного фахівця, зіставляють цей образ з власним. Відбувається визначення власного професійного майбутнього. Далі при виборі закладу вищої освіти та навчанні в ньому майбутній учитель оволодіває дисциплінами, що знадобляться йому в педагогічній діяльності. Результат залежить від того, як протікає процес навчання [7]. Поступово відбувається формування здобувача освіти як професіонала.

Необхідне постійне самовдосконалення, що сприятиме якісній післядипломній підготовці та ефективній педагогічній діяльності, адже становлення фахівця освітянської галузі є безперервним процесом і потребує постійного професійного розвитку особистості.

Розвиток особистісно-професійної зрілості майбутнього вчителя є поетапним, внутрішньо зумовленим і водночас соціально детермінованим процесом, що охоплює послідовну зміну якісно відмінних стадій становлення особистості педагога [3]. Кожен етап цього процесу характеризується специфічним рівнем сформованості мотиваційно-ціннісних орієнтацій, професійної самосвідомості, рефлексивності та готовності до саморозвитку, що забезпечує поступальний перехід від професійного самовизначення до педагогічної майстерності й творчої самоактуалізації.

Г. Ковальчук виокремлює три основні етапи особистісно-професійного зростання майбутнього фахівця сфери освіти:

I етап – розвиток початкового недиференційованого інтересу до певного виду діяльності, головного в професійній мотивації. Сприяє цьому процесу система бесід, дискусій, аналіз професійно орієнтованих ситуацій.

II етап – формування позитивних професійних ціннісних орієнтацій, які дають змогу побудувати у свідомості здобувача ідеальну модель майбутньої фахової діяльності, яка служить еталоном у професійному саморозвитку. Важливим у даний період є формування ієрархії мотивів професійної діяльності.

III етап – активне формування професійних компетенцій, необхідних для практичної діяльності. Воно здійснюється під час розроблення та реалізації навчальних проєктів у змодельованих та реальних умовах конкретних ситуацій і вимагає від здобувачів самостійності, ініціативності, творчого підходу, наполегливості тощо [4].

Реалізація професійно-особистісного зростання за даними етапами потребує тісного взаємозв'язку здобувача і викладача, використання системи навчання, що включає активні методи сприймання інформації. Активна пізнавальна діяльність здобувача забезпечує сприймання матеріалу для використання його в подальшій професійній діяльності. Ефективність навчання, систематизація знань сприяють самовдосконаленню, що є необхідним для фахівця.

Виділяють чотири стадії професійного розвитку:

1. Виникнення та формування професійних намірів: усвідомлений вибір особистістю професії на основі врахування своїх індивідуальних психологічних особливостей.

2. Професійне навчання та підготовка до професійної діяльності: освоєння системи професійних знань, умінь і навичок, формування професійно важливих якостей особистості.

3. Професіоналізація або професійна адаптація: входження й освоєння професії, професійне самовизначення, надбання професійного досвіду, розвиток властивостей і якостей особистості, необхідних для кваліфікованого виконання професійної діяльності.

4. Повна реалізація особистості у професійній діяльності: якісне, творче виконання професійної діяльності, інтеграція сформованих професійно важливих якостей особистості в індивідуальний стиль діяльності [2].

Виділяють такі основні особистісні складові професійного становлення фахівця. Так, першою складовою виступає спрямованість особистості, яка характеризується системою домінуючих потреб,

мотивів, відносин, ціннісних орієнтацій та установок. Компонентами професійної спрямованості виступають:

- мотиви (наміри, інтереси, схильності, ідеали);
- ціннісні орієнтації (зміст праці, заробітна плата, добробут, кваліфікація, кар'єра, соціальний стан тощо);
- професійна позиція (ставлення до професії, установки, очікування і готовність до професійного розвитку);
- соціально-професійний статус.

Друга складова пов'язана з оволодінням професійною компетентністю. До елементів професійної компетентності відносимо сукупність професійних знань, умінь, а також способів виконання професійної діяльності, а саме:

- соціально-правова компетентність (знання й уміння в галузі взаємодії із суспільними інститутами і людьми, а також володіння прийомами професійного спілкування і поведінки);
- спеціальна компетентність (підготовленість до самостійного виконання конкретних видів діяльності, уміння вирішувати типові професійні задачі й оцінювати результати своєї праці, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння за фахом);
- персональна компетентність (здатність до постійного професійного зростання і підвищення кваліфікації, а також реалізації себе в професійній праці);
- аутокомпетентність (адекватне уявлення про свої соціально-професійні характеристики і володіння технологіями подолання професійних деструкцій);
- екстремальна професійна компетентність (здатність діяти в умовах, що раптово ускладнилися, при нестандартних ситуаціях, порушеннях технологічних процесів).

Професійно важливі якості відносимо до третьої складової. При цьому психологічні якості особистості це ті, які визначають продуктивність та результативність професійної діяльності. Вони багатofункціональні і разом з тим кожна професія має свій набір цих якостей.

Четвертою складовою виступають професійно важливі психофізіологічні властивості (зорово-рухова координація, окомір, нейротизм, екстраверсія, реактивність, енергетизм тощо). Розвиток цих властивостей відбувається вже в ході освоєння діяльності. У процесі професіоналізації одні психофізіологічні властивості визначають розвиток професійно важливих якостей, інші, професіоналізуючись, набувають самостійного значення.

Цікаву професійно-орієнтовану періодизацію розвитку особистості фахівця запропонував Є. Климов. Весь процес автор поділив на фази:

- Фаза оптації – період вибору професії у закладі освіти.
- Фаза адаптації – входження в професію й звикання до неї.
- Фаза інтервалу – набуття професійного досвіду.
- Фаза майстерності – кваліфіковане виконання трудової діяльності;
- Фаза авторитету – досягнення професіоналом високої кваліфікації.
- Фаза наставництва – передавання професіоналом свого досвіду [1].

Такі науковці як М. Дяченко і Л. Кандибович перераховують такі напрями розвитку особистості здобувача освіти як майбутнього фахівця:

- зміцнюється професійна спрямованість, розвиваються здібності;
- вдосконалюються, «професіоналізуються» психічні процеси, стани;
- зростає почуття обов'язку, відповідальність, професійна самостійність, більше проявляється індивідуальність і життєва позиція;
- зростають домагання здобувача в галузі своєї майбутньої спеціальності;
- на основі інтенсивної передачі соціального і професійного досвіду та формування необхідних якостей зростає соціальна, духовна й моральна зрілість;
- збільшується вплив самовиховання у формуванні якостей, досвіду, необхідних майбутньому спеціалісту;
- зміцнюється професійна самостійність і готовність до майбутньої практичної роботи.

Науковиця А. Маркова (1996) з терміном «професіоналізм» пов'язала поділ процесу професійно-особистісного зростання фахівця [1]. На думку дослідниці, весь процес можна поділити на наступні етапи:

1. Допрофесіоналізм як первинне ознайомлення з професією.
2. Власне професіоналізм як адаптація до професії, самоактуалізація в ній, вільне володіння нею у формі майстерності.
3. Суперпрофесіоналізм як вільне володіння професією у формі творчості, оволодіння суміжними професіями, творче самопроектування себе як особистості.
4. Непрофесіоналізм як виконання праці за професійно викривленими нормами на фоні професійної деформації особистості, професійного «вигорання».

5. Післяпрофесіоналізм, тобто завершення професійної діяльності.

Досить цікавою являється думка Н. Пов'якель щодо професійного розвитку особистості, який відбувається протягом активного професійного життя [6]. Так, дослідник весь період поділив на стадії:

1. Підготовча стадія розглядається як орієнтувально-накопичувальна стадія професійного розвитку. Її цілі – орієнтація майбутнього фахівця у професії, в базовому професійно-понятійному середовищі.

2. Адаптаційна стадія виступає як імітаційно-приспосувальна стадія професійного просування. Цілями стадії є: психологічна адаптація до вимог і обмежень професійної діяльності, саморегуляції пізнавальних процесів.

3. Потенційна стадія пов'язана з системно-ресурсним процесом удосконалення. Мета стадії – досягнення гармонізації всіх ресурсних складових професійного розвитку фахівця.

4. Творчо-актуалізаційна стадія розкриває продуктивно-реалізаційні моменти професійно-особистісного зростання. Мета стадії – максимальна реалізація в професійній діяльності та прояв творчого і професійного потенціалу особистості [6].

Отже, з огляду на вищезазначене, ми вважаємо, що професійно-особистісне зростання працівника сфери освіти має відбуватися у три етапи:

I етап професійного самовизначення пов'язаний з виявленням професійних намірів, проявом інтересу до діяльності, створенням мотивації до оволодіння професією.

II етап професійної компетентності передбачає набуття теоретичного та практичного досвіду діяльності, формування позиції та відпрацювання поведінки.

III етап професійної самоактуалізації вважається вершиною досконалості, коли повне використання сформованих професійних якостей і властивостей, знань та умінь, поглядів та ціннісних орієнтацій, педагогічної майстерності та професійної гнучкості створює можливість досягнення високих результатів діяльності.

Слід зазначити, що ефективність кожного з етапів та продуктивність професійно-особистісного зростання фахівця у сфері освіти залежить від використання самопроектування як засобу професійного самовдосконалення.

Література

1. Андрєєва В. М., Григораш В. В. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром. Харків, 2016. 352с.
2. Берека В. Є. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: монографія / В. Є. Берека; ред. А. Й. Сиротенко. Хмельницький: ХГПА, 2018. 357 с.
3. Галузяк В. М. Розвиток особистісно-професійної зрілості майбутнього вчителя: теорія і практика: монографія. Вінниця: Твори, 2021. 400 с.
4. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ: КНЕУ, 2013. 298 с.
5. Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя: монографія / Акімова О.В., Галузяк В.М. [та ін.]. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014. 416 с.
6. Пов'якель Н. І. Професіогенез саморегуляції мислення практичного психолога. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. 295 с.
7. Столяренко Ол. В., Столяренко Ок. В. Пінаєва О. Ю. Інтеграція інтерактивних та практико-орієнтованих методів навчання як засіб підвищення освітніх результатів у професійній підготовці фахівців. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Електронне видання ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2025. Вип. 2 (103). 629 с. С. 523–538.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Марія Стребкова

*здобувачка вищої освіти СВО бакалавра факультету педагогіки,
психології і професійної освіти Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*

Сучасний розвиток освіти в Україні нерозривно пов'язаний із принципами інклюзії та гуманізації, що зафіксовано в низці законодавчих актів. Соціальна адаптація дітей з особливими освітніми потребами є ключовим показником успішності інклюзивного процесу, оскільки вона передбачає не лише інтеграцію в освітній простір, але й повноцінну участь у соціальному житті, формування навичок співпраці, комунікації та розв'язання конфліктів [6, с. 84]. Проте ефективна організація соціальної адаптації є неможливою без належної професійної готовності майбутніх фахівців. Аналіз досліджень, показує, що існують значні прогалини у складових професійної готовності педагогічних працівників, зокрема, бракує розуміння особливостей сенсорних та інших порушень, а також низький рівень володіння спеціальними сучасними методиками. Отже, завдання вищої педагогічної освіти полягає у створенні таких педагогічних умов, які б забезпечили формування у здобувачів вищої освіти необхідної теоретичної бази, практичних умінь та психологічної стійкості [4, с. 280].

Готовність майбутнього фахівця до професійної діяльності з дітьми, які мають особливі освітні потреби, конституюється як складна інтегративна якість особистості, що є базисом його успішної реалізації в умовах інклюзивного освітнього простору. Ця якість має комплексну структуру, яка охоплює мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний компоненти. У контексті забезпечення соціальної адаптації осіб з особливими освітніми потребами, означена готовність передбачає критичну здатність фахівця до ефективної організації та підтримки інклюзивного освітнього середовища, яке виступає ключовою організаційною формою забезпечення їхньої повноцінної інтеграції в суспільство, а також до формування в таких дітей ефективних та адекватних методів спілкування [1, с. 76].

Ключові складові цієї готовності деталізуються наступним чином:

Когнітивна готовність передбачає глибокі та системні знання про особливості різних нозологій та варіативності розвитку, вільне